

Tarkvarapatentide eelised ja puudused Eesti kontekstis

Ahto Buldas, Meelis Roos, Jan Willemson

Cybernetica AS

IT-AA-O-010-0303

24. märts 2003. a.

1 Annotatsioon

Käesolevas analüüsis võetakse kokku mõned võimalikud hinnangud tarkvarapatentide positiivsest ja negatiivsest mõjust infotehnoloogilisele innovatsioonile Eestis ja kogu maailmas.

Sisukord

1	Annotatsioon	2
2	Puudused	4
3	Eelised	5
4	Soovitused ja kokkuvõtted	6

2 Puudused

- Meil on olemas näide tarkvarapatentide kohta USA-st. Nimelt on tarkvarapatentide peamine kasutusala praktikas konkurentidele jala taha panemine, mitte innovatsiooni arendamine. Patendid on saanud relvaks suurfirmade vahel – kui konkurent ei meeldi, tuleb otsida oma patendipagasist hulga patente, mis kuidagigi võiksid konkurendi tootega seotud olla, ning nende abil teisele ultimaatum esitada. Kui teisel firmal juhtub ka olema palju patente, siis olukorrad võrdustuvad ja antud vastasseis on lahendatud. Enamasti aga kasutatakse patente just väiksemate tegijate vastu ja neil pole säärasteks heitlusteks reeglina palju argumente.
- Tarkvara kirjutajal on praktiliselt võimatu kindel olla, et ta mõnd kehtivat patenti ei riku. Näiteks kasutades veebilehe loomisel kaskaadlaadilehti minnakse teoreetiliselt vastuollu Microsofti käes oleva USA patendiga #5860073.
- Kui kommertsfirma levitab oma tooteid vaid binaarkujul, puuduvad kolmandatel osapooltel (nt kohtul) reaalsed vahendid saamaks aru, kas mõnd patenti rikutakse või ei.
- Patendituludest kasu saamine eeldab reeglina metsikus mahus patentide võtmist (nagu seda teeb näiteks IBM) ning neist vaid vähesed hakkavad kunagi sisse tooma. Seega on patentidest kasu enamasti suurtele firmadele, kel on raha iga pisike asi patenteerida. Tarkvarafirmade hulgas meil siin Eestis ilmselt selliseid firmasid ei leidu, kes massiliselt

patente võtaks ning suudaks patendivaidlustes midagi suurfirmadele vastu panna.

- Palju inimesi kirjutab programme oma vabast ajast oma lõbuks ja kingib seda ka teistele (nn vaba tarkvara). Praktikas on tarkvarapatentide tõttu nii mõnigi hea vaba tarkvara projekt seisma pandud või olulise osa kaotanud, sest pole selge, kas ja mil määral patenti rikkuvat tehnoloogiat vabalt levitada tohib.

3 Eelised

- Kuigi patendindus kipub jääma rohkem suurte firmade mängumaaks, on maailmas nähtud ka väikeseid tegijaid, kes suudavad paari patenti omades end litsentsimüügiga ära elatada. Sellistele firmadele on patent ainsaks enesekaitsevahendiks .
- Patendi taotlemisel tuleb uudne meetod täielikult kirjeldada ja see tähendab leiutise avalikustamist. Nii kindlustatakse innovatsiooniinfo dokumenteerimine ja levik.
- Mõnes mõttes ei erine tarkvarapatent tavapärasest mitte millegi poolest. Kui ka algoritme jms otse kaitsta ei õnnestu, võiks neid ikkagi patenteerida samaväärse riistvarana, näiteks sõnastades väiteid kujul "... programmeeritav aparaat, mis realiseerib algoritmi X ...". Seega poleks pelgalt tarkvarapatentide vastu võitlemisel mõtet, siis tuleks võidelda juba patendinduse kui niisugusega.

4 Soovitused ja kokkuvõtted

IT on praegu endiselt väga kiiresti arenev valdkond, kus kindlasti ei tohiks mingeid piiranguid panna pikaks ajaks. Seega kui üldse mingeid tarkvaralaseid patente kasutada, siis peaks esiteks nende kinnitusprotsess olema kiire (siiski tuleb sisu suhtes piisav audit teha, et ega keegi jälle mõnda üldlevinud asja ei patenteeri) ning teiseks tuleks patendi kehtivusaega piirata väiksema ajaga kui tavalistel patentidel, nt paar aastat, seni kuni väljatöötaja konkreetse idee turul ära realiseerib. Edaspidi saavad tarkvarapatendid ühiskonna arengu seisukohalt kindlasti ainult piduriks.

Eriti kehtib ülalöeldu väikeste riikide ning väikeste riikide väikeste firmade kohta. Näiteks on Eesti tarkvarafirmade poolt küll mitu patenditaotlust esitatud, kuid käesoleva aruande koostajale pole teada ühtki edukat litsentsimüügijuhtu. Ilmselt ei saa me veel lähiaasta(kümnete)il oluliseks patendijõuks ning seetõttu peaksime olema huvitatud võimalikult vähekitsendavast patendipoliitikast.

Eraldi selge seisukoht tuleb võtta vabavaraarenduse ja patendinduse omavahelistes suhetes. Kas mõnd kaitsutud meetodit tohib oma lõbuks programmeerida? Aga seda koodi FTP kaudu teistele jagada? Aga CD-le kirjutada? Aga CD-d meedia hinnaga müüa? Samuti tuleks kuidagi garanteerida, et keegi ei patenteeriks vabavaras kasutusele võetud meetodeid või lausa ilmseid meetodeid (nt USAs on patenteeritud tühja operatsiooni kasutamine protsesside aeglustamiseks). Euroopa vastavad institutsioonid on küll väljendanud tahet selliseid vigu vältida, kuid käesoleva aruande koostaja suhtub säärastesse avaldustesse teatud reservatsiooniga.